

Historie těžby lignitu v okolí Žádovic

V oblasti Kelčan a Žádovic bylo započato s dobýváním uhlí v roce 1824. Majitelé důlního pole a vápenky v Kelčanech byly Kleinové. Oblast mezi Kelčany a Domanínem je 7 km dlouhá a 1 km široká. Omezení sloje je většinou přirozené. Maximální hloubka sloje zjištěná vrtem byla 108 m.

První těžní jáma Hubert byla vyhloubena v roce 1824, východně od obce Kelčany v k. ú. Žádovice. Byla 28 m hluboká, vyztužena borovými dveřemi 60 - 80 cm od sebe vzdálenými, zapažena borovými deskami. Sloužila jako jáma větrací a fárací. Na jámě Hubert, opatřené na povrchu boudou se těžilo ručním rumpálem, pomocí okovu o obsahu asi 50 kg.

V dole se uhlí dopravovalo k jámě na kolečkách o obsahu asi jednoho okovu. Pracovalo se 12 hodin denně. V poledne horníci vyfárali z dolu na povrch k obědu. Vytěžené uhlí se sypalo na hromadu, odkud se prodávalo pro domácí otop, drobné se vozilo do vápenky do Kelčan.

V roce 1841 východně od jámy Hubert byla vyhloubena jáma Seges Gotes (Boží požehnání). Byla hluboká 36 m, vyztužena borovým dřevem na srub a zapažena deskami.

V roce 1849 – 50 byla postavena v Kelčanech sklárna, ve které se pracovalo asi 10 let, pak byla v roce 1960 zrušena a přeměněna na cukrovar. V roce 1860 přechází doly i sklárna do rukou akciové společnosti.

V roce 1857 byla vyhloubena těžní jáma Albert, vzdálena od jámy Hubert asi 250 m na východ a asi 400 m od ústí štoly Brabora I. Byla asi 30 m hluboká, vyztužena borovým dřevem na srub a zapažena deskami. Povrchové zařízení sestávalo z důlní budovy, zápisovny, skladiště, kovárny a obytné budovy.

V roce 1864 – 65 byla vybudována vodorovná, zděná 760 m dlouhá štola Barbora I. Po ukončení činnosti dolu byla štola za ústím zazděna a ústí bylo opatřeno dřevěnými, oplechovanými a uzamčenými dveřmi. V roce 1987 byla štola opatřena novým uzávěrem, který tvoří 2 vyzděné zdi o tloušťce 30 cm. Meziprostor byl vyplněn betonem. Dnes ji najdete při okraji asfaltové komunikace. Ústí štoly se nachází zpoloviny pod úrovní terénu.

Narůstající rozfáravkou přibývalo hodně důlní vody a proto byla postavena v roce 1887 v dole kotelna i se strojovnou parních čerpadel. Jako komínu bylo využito větrací jámy 49 m hluboké, přes kterou vedl komín a převyšoval povrch o 6 m. Kotelna se strojovnou byla v provozu do roku 1909. Původně se těžba dopravovala na povrch pomocí volů, kteří byly později nahrazeny koňmi. Obsah vozů byla 4, 5 q. Po roce 1919 byly koňe nahrazeny jednočinnou lanovkou, která pak sloužila až do uzavření dolů.

Část lignitu, hlavně v době malé poptávky a odbytu se sušila za účelem prodeje jako domácí topiva. Sušení se provádělo v kotlích o obsahu až 35 q na dvoře. Kelčanského cukrovaru. Asi od roku 1939 se již sušení neprovádělo.

V roce 1948 byl otevřen nový Důl Prokop v Kelčanech s těžní štolou a jednou větrnou jámou. Štola Prokop byla dlouhá 300 m. Štola byla jednokolejná s profilem 1,6 × 1,7 m. Pro těžbu sloužil vrátek s elektrickým pohonem, který byl umístěn ve strojovně před ústím štoly. Vyrubaný materiál se nakládal do vozíků. Větrná jáma byla hluboká 46 m, profil jámy byl čtvercový 1,3 × 1,3 m, nacházela se v blízkosti polní cesty a po ukončení činnosti dolu byla v roce 1958 zasypaná. Terén byl upraven na pole (sad). Hovoří se o tom, že v uvedené oblasti byly vyhloubeny ještě další dvě šachty a to Helena a Theodor. Z dalších pramenů se dovídáme, že v oblasti bylo celkem asi 30 jam, o nich však neexistuje žádná dokumentace.

V dolech pracovalo až 500 horníků, někteří byli až z Kopanic. K ubytování horníků byly postaveny prozatímní ubytovací objekty včetně nálevny.

V r. 1948 byl založen nový Důl Pokrok v Ježově. Důl byl otevřen štolou dlouhou 200 m. Po nafárání sloje bylo ihned přikročeno k rozdělovce dolu. Jako další byla vyhloubena větrná jáma, a to vrtáním, což představovalo 10 × menší náklady oproti běžnému hloubení. Následně bylo provedeno spojení větrné jámy se štolou. Zmíněná vrtaná jáma byla zřejmě první vranou jámou v celém lignitovém revíru. Až do té doby se vrtaly pouze maloprofilové větrací vrty „podlochy“, a to obráceně, tj. z důlních děl do stropu směrem na povrch. Vrchní (severní) část dolového pole byla odvodněná, ovšem další otvírka směrem jižním byla prováděna za velmi obtížných podmínek, způsobených zejména velkým přítokem vody z nadloží i podloží sloje. Důl byl vybudován vlastním stavebním oddělením podniku Jihomoravských lignitových dolů.

Obr. 16: Historické foto Dolu Pokrok z r. 1960 (Melo, 1984)

Obr. 17: Současné foto Dolu Pokrok (originál, 2010)

Při plném obsazení 130-160 lidí těžil Pokrok až 250 tun za směnu. V průběhu dokončovacích prací zde pracovalo 47 zaměstnanců. Větší část osazenstva přešla na nové doly v rámci revíru. Dobývací metodou bylo od začátku až do konce zátinkování. Výrubnost na Dole Pokrok činila 56%.

Zátinkování je dobývací metoda umožňující větší výrubnost a částečnou koncentraci a mechanizaci těžby. Při zátinkování se pilíř dobývá užší zátinkou, chráněnou dočasně proti stařinám úzkým pilířem, který se po vyrubání zátinky zpětně dobývá a současně přibírá úzký pruh uhlí z plného pilíře. Výhody zátinkování: ražení menšího počtu chodeb, snížení nároků na dopravu a údržbu a zvýšení výrubnosti až na 95 %.

Neustálým prodlužováním štoly bylo dolové pole rozděleno na východní a západní část. Dopravu v dole obstarávaly vrátky a akumulátorové lokomotivy typu Karlík. Vytěžené uhlí bylo dopravováno do jednotlivých stanic a odsud na úpovrch pomocí hlavního těžního vrátku umístěného v třídírně. Po vytřídění dopravila visutá lanovka část těžby do cukrovaru v Kelčanech. Kusový lignit se vozil z Pokroku nákladními

auty na domácí otop. Dopravní spojení se zlepšilo v roce 1954 vybudováním okresní silnice Žeravice-Žádovice s připojením na Důl Pokrok.

V průběhu otvírky se zjistilo, že ve východní části dolového pole jsou vyvinuty ve sloji silné jílovité proplástky a geologické podmínky se zhoršují. Tato skutečnost spolu s velkými přítoky podzemní vody ztěžovaly práci v dole a ohrožovaly bezpečnost horníků. Poněvadž se situace neustále zhoršovala a nebylo možno v budoucnosti očekávat zlepšení geologických podmínek, bylo v roce 1964 rozhodnuto o zastavení těžby na tomto dole.

V jižní části ložiska byla těžba také ukončena z důvodu těžkých hydrogeologických poměrů, které nebylo možné tehdejší odvodňovací technikou zvládnout. V jihozápadní části ložiska, poblíž dolu Pokrok byla těžba zastavena ve sloji o mocnosti 2, 80 m. Těžba na dole Barbora I. byla přerušena v roce 1952. Dodatečně byl v roce 1955 vytěžen zbytkový pilíř nad těžní štolou Barbora I. a tím ukončena těžba v této oblasti.

Text byl převzat a upraven ze studie:

Komplexní řešení zahlazování následků hornické činnosti, autor Surgeo s.r.o. Hodonín